

– RAZEM BEZPIECZNIEJ – WE WŁOCŁAWKU

Bożena El-Maytah

Spis treści

Wstęp	3
1. Krótka charakterystyka sieci szkół we Włocławku, ze szczególnym uwzględnieniem trudności szkół śródmiejskich.....	4
2. Diagnoza sytuacji w szkołach śródmieścia przed rozpoczęciem projektu: zidentyfikowane problemy i trudności	6
3. Geneza projektu „Bezpieczne szkoły Śródmieścia”	9
4. Szczegółowy opis założeń, najważniejszych działań i uczestników projektu.	11
5. Efekty projektu, osiągnięte cele i napotkane trudności w ramach jego realizacji	15
6. Rekomendacje dla innych samorządów, stojących wobec problemu obniżającego się bezpieczeństwa w szkołach	18

Wstęp

Zadaniem placówek edukacyjnych jest troska nie tylko o rozwój intelektualny młodzieży, ale również moralny i społeczny. Projekt „Bezpieczne szkoły Śródmieścia” miał za zadanie stworzenie platformy dla realizacji celów edukacji społecznej w szkołach, które zostały nim objęte. Głównymi zadaniami było ograniczenie zachowań aspołecznych wśród młodzieży szkolnej oraz aktywizacja zewnętrznych partnerów na rzecz poprawy bezpieczeństwa w środowisku lokalnym, co miało przyczynić się również do zwiększenia poczucia bezpieczeństwa wśród uczniów.

Głównymi środkami działania w projekcie były metody mające na celu wzbudzenie świadomości o obecnych problemach i wskazywanie możliwych rozwiązań. Służyły temu inicjatywy sportowe oraz inne zajęcia pozalekcyjne, mające na celu tworzenie pozytywnych więzi społecznych.

W pierwszej części raportu przedstawiona zostanie krótka charakterystyka szkół we Włocławku, a także problem związany z wyborem gimnazjów przez absolwentów SP. W kolejnej części omówiona będzie diagnoza szkół śródmieścia jeszcze przed rozpoczęciem projektu, a następnie geneza projektu „Bezpieczne szkoły Śródmieścia”. Realizacja projektu wymagała szczególnie starannego doboru metod i form pracy, aby zainteresować i zachęcić wszystkich uczniów, szerzej ten problem został omówiony w rozdziale dotyczącym założeń, działań i uczestników projektu. W piątym rozdziale przedstawiono efekty projektu. Na zakończenie wskazano rekomendacje dla innych samorządów, stojących wobec problemu obniżającego się bezpieczeństwa w szkołach.

1. Krótka charakterystyka sieci szkół we Włocławku, ze szczególnym uwzględnieniem trudności szkół śródmiejskich

Włocławek to ponad stutysięczne miasto (113 tys. mieszkańców) na prawach powiatu. W chwili przystąpienia w 2011 r. do programu „Bezpieczne szkoły Śródmieścia” w ramach Rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem Bezpieczniej” Gmina Miasto Włocławek była organem prowadzącym dla 57 szkół i innych jednostek oświatowych, do których uczęszczało niespełna 21 tys. uczniów, z czego ponad 9 tys. do szkół podstawowych i gimnazjów.

Zgodnie z planem przestrzennego zagospodarowania miasto podzielone jest na sześć dzielnic, z czego w Śródmieściu – trzy szkoły podstawowe i do końca roku szkolnego 2010/2011 dwa, a obecnie jedno gimnazjum. Większość najstarszych (z ponad dziewięćdziesięcioletnią tradycją) szkół ponadgimnazjalnych usytuowanych jest w centrum miasta, pozostałe – w poszczególnych dzielnicach. Biorąc pod uwagę typy placówek oraz ich formy organizacyjne funkcjonuje: 20 przedszkoli (19 samodzielnych i jedno w zespole szkół), 15 szkół podstawowych (10 samodzielnych i 5 w zespołach szkół w połączeniu z gimnazjami), 13 gimnazjów (6 samodzielnych i 7 w zespołach szkół z czego 5 w połączeniu ze szkołami podstawowymi oraz 2 w połączeniu z liceami ogólnokształcącymi), 5 liceów ogólnokształcących (3 samodzielne i 2 w zespołach szkół w połączeniu z gimnazjami), 6 zespołów szkół techniczno-zawodowych dla młodzieży: Zespół Szkół Elektrycznych, Ekonomicznych, Chemicznych, Technicznych, Budowlanych i Samochodowych.

Ponadto działają takie placówki jak: zespół szkół specjalnych, w skład którego wchodzi przedszkole, szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoła zawodowa i szkoła przysposabiająca do pracy, Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy, Centrum Kształcenia Ustawicznego, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Centrum Doskonalenia i Edukacji, w skład którego wchodzi Oddział Doskonalenia Nauczycieli, Ośrodek Doskonalenia i Doskonalenia Zawodowego oraz Centrum Kształcenia Praktycznego. Uczniowie pobierających naukę poza miejscem stałego zamieszkania mogą korzystać z bursy szkolnej.

Do projektu „Bezpieczne szkoły Śródmieścia” przystąpiły szkoły podstawowe i gimnazjalne z centrum miasta: Szkoła Podstawowa nr 3, 10, 14 oraz Gimnazjum nr 9 i Gimnazjum nr 6. Z końcem roku szkolnego 2010/2011 zlikwidowane zostało Gimnazjum Nr 6, które było uczestnikiem projektu i w związku z powyższym realizowało go jedynie do końca czerwca 2011 roku. Przystępując do opracowania projektu losy tej szkoły nie były przesądzone, w związku z powyższym przystąpiła ona

do jego realizacji ze szczególnym zaangażowaniem, upatrując w projekcie dodatkowy argument przemawiający za jej „ocaleniem”.

Sieć szkół, które prowadzi JST jest dopełniona bogato rozwiniętą i ciągle poszerzaną ofertą szkół publicznych i niepublicznych prowadzonych przez inne podmioty, szczególnie na poziomie ponadgimnazjalnym i pomaturalnym. Dwie z nich wymagają szczególnego zauważenia w omawianym kontekście: Zespół Szkół Katolickich prowadzony przez Kurię Diecezjalną, w skład którego wchodzi gimnazjum i liceum ogólnokształcące, usytuowane w ścisłym centrum miasta oraz Zespół Szkół prowadzony przez Stowarzyszenie Edukacyjne „Cogito” położony w pobliżu centrum, posiadający w swoim składzie publiczne gimnazjum. Pierwsza ze szkół cieszy się dużym powodzeniem absolwentów szkół podstawowych ze Śródmieścia, którzy osiągają dobre i bardzo dobre wyniki w nauce, do drugiej „odpływają” niektórzy uczniowie, którzy nie radzą sobie w rejonowych gimnazjach. Znaczną grupę stanowią tam uczniowie zameldowani w Śródmieściu.

Centrum Włocławka-Śródmieście, to część miasta w znacznym stopniu zaniedbana pod względem urbanistycznym i środowiskowym, która aktualnie poddawana jest procesowi rewitalizacji. Ten najbardziej zdegradowany rejon, to historycznie najstarsze ulice przylegające do Wisły i ciągnących się wzdłuż bulwarów oraz w niewielkim od nich oddaleniu. Od strony zachodniej zamyka go reprezentacyjna część Włocławka – plac z przepiękną Włocławską Katedrą i Pałacem Biskupim, ale od strony wschodniej ruiny dawnej dumy miasta – włocławskiej Celulozy. Ulice te przynależą przede wszystkim do obwodu Szkoły Podstawowej nr 3, Gimnazjum nr 9 i Gimnazjum nr 6. Pozostałe szkoły (SP10 i SP14), które przystąpiły do projektu obejmują swoim rejonem, oprócz podobnych ulic, także idące w głąb miasta i coraz bardziej zadbane, stąd ich kontekst środowiskowy jest nieco lepszy.

W szkołach, które realizowały projekt naukę pobierało łącznie ponad 1900 uczniów. Z czego w szkołach podstawowych 1570, natomiast w dwóch gimnazjach jedynie 330 (Gimnazjum nr 6 – 146, a Gimnazjum nr 9 – 185). Uczniowie ci, to przede wszystkim dzieci mieszkające w obwodach szkół. Szkoły usytuowane w Śródmieściu, szczególnie gimnazja, posiadają duże rezerwy wolnych miejsc i nie wynika to jedynie ze zjawiska niżu demograficznego, ale głównie z odpływu uczniów do innych placówek. W roku szkolnym 2010/2011 na 394 uczniów zamieszkujących w rejonie Gim. Nr 9 do szkoły obwodowej uczęszczało zaledwie 105 uczniów. **Znaczna liczba uczniów, szczególnie z dobrymi wynikami w nauce, po ukończeniu szkoły podstawowej wybiera gimnazjum poza obwodem.** Ze względu na dogodne położenie i renomę szczególnym powodzeniem cieszy się publiczne gimnazjum prowadzone przez Kurię Diecezjalną. **Taka sytuacja doprowadziła do tego, iż do gimnazjów**

samorządowych (aktualnie jednego gimnazjum) w centrum miasta trafia młodzież najslabszymi wynikami w nauce. Dodatkowo gimnazja te zasilają uczniowie z innych rejonów miasta, którzy nie radzą sobie z powodów edukacyjnych lub wychowawczych w swoich szkołach.

2. Diagnoza sytuacji w szkołach śródmieścia przed rozpoczęciem projektu: zidentyfikowane problemy i trudności

Duża część rodzin uczniów ze Śródmieścia zamieszkuje w starych komunalnych lub sprywatyzowanych kamienicach, często bez żadnych wygod. Stopniowo kamienice te były opuszczane przez bardziej zamożnych mieszkańców, którzy przenieśli się do nowego budownictwa. Wśród pozostałych w tym rejonie mieszkańców dominuje aktualnie ludność z wykształceniem podstawowym lub zawodowym i nieznacznymi dochodami. W tej części miasta osiadła także miejscowa społeczność romska. Bardzo dużo rodzin utrzymuje się z pobieranych zasiłków stałych, celowych, okresowych lub korzystając z innych form pomocy. W wielu rodzinach pracują tylko ojcowie, matki zajmują się dziećmi (rodziny wielodzietne).

W związku z powyższym liczniejsza niż w pozostałych szkołach miejskich grupa uczniów szkół objętych projektem korzysta z dożywiania refundowanego przez MOPS, stypendiów szkolnych czy wyprawki szkolnej. Znaczna część rodzin jest dotknięta, w większym lub mniejszym stopniu, patologią społeczną (alkoholizm rodziców, konflikt z prawem), nie radzi sobie z problemami wychowawczymi w związku z czym objęte są nadzorem kuratora (120 rodzin). Według stanu z roku 2009/10 42 uczniów z tego rejonu miało konflikt z prawem. W tym rejonie miasta policja odnotowuje zwiększoną liczbę interwencji, a codziennym widokiem, szczególnie w rejonie Szkoły Podstawowej nr 3 i Gimnazjum nr 9, nawet w godzinach porannych są mieszkańcy stojący w bramach i spożywający alkohol.

Zjawisko to nasilało się w okresie wypłacania stypendiów szkolnych, i od roku szkolnego 2011/2012 organ prowadzący zmienił formę realizacji stypendiów z pieniężnej na rzeczową. W ocenie pedagogów szkolnych rodzice bardzo mało czasu poświęcają swoim dzieciom, nie wskazują im możliwości i miejsc, w których czas wolny można spędzać interesująco i bezpiecznie. Niektórzy uczniowie (69) są rozdzieleni od rodziców z powodu ich migracji zarobkowej (najczęściej ojcowie), 40 uczniów posiada orzeczenie poradni psychologiczno-pedagogicznej. Nie jest to rzeczywista liczba

dysfunkcji, gdyż część rodziców nie wyraża woli złożenia wniosku do poradni lub po prostu nie interesuje się edukacyjnymi osiągnięciami swoich dzieci.

Diagnoza środowiska szkół Śródmieścia pozwoliła na zarysowanie portretu przeciętnej rodziny, który przedstawia się następująco:

- rodzina w większości przypadków pełna,
- rodzina wielodzietna,
- rodzina mieszkająca w starym budownictwie, często bez wygód,
- najczęściej w rodzinie pracuje tylko jedno z rodziców,
- rodzina o niskich lub bardzo niskich dochodach,
- rodzina korzystająca z różnych form pomocy społecznej.

Trudna sytuacja ekonomiczna oraz narastająca patologizacja środowiska rodzinnego przekładają się na problemy wychowawcze, jakie sprawia młodzież szkolna tej dzielnicy. Wśród uczniów znacznie wzrosła liczba zachowań i postaw aspołecznych. Uczniowie mają trudności z rozróżnieniem pomiędzy wartościami „dobra” i „zła”. To wszystko prowadzi do wzrostu agresywnych zachowań, kradzieży, aktów wandalizmu, obniżenia wieku inicjacji seksualnej, obniżenia wieku „sięgnięcia” po pierwszego papierosa i napoje alkoholowe.

W ostatnim czasie wzrosła liczba nadzorów kuratorskich, interwencji patroli policyjnych w odniesieniu do młodzieży szkolnej rejonu objętego projektem. **Uczniowie śródmiejskich szkół wykazują się frekwencją niższą niż średnia frekwencja w pozostałych szkołach**, szczególnie dotyczy to Szkoły Podstawowej nr 3 (frekwencja 85,2% przy średniej miasta dla szkół podstawowych 90,97% – w roku szk. 2010/2011) oraz Gimnazjum nr 9 (frekwencja 79,96% przy średniej miasta dla szkół gimnazjalnych 86,08% – w roku szk. 2010/2011). Przytoczone zjawiska mają swoje odzwierciedlenie w nagannych ocenach zachowania, które w największym zakresie dotyczą zarówno szkół podstawowych jak i gimnazjalnych z tej dzielnicy miasta.

Kontekst środowiskowy ma bezpośrednie przełożenie na wyniki w nauce, w tym na wyniki egzaminów zewnętrznych. Wszystkie szkoły usytuowane w Śródmieściu uzyskują wyniki niższe niż średnie wyniki miasta. Szczególnie niepokojące na przestrzeni lat były wyniki Szkoły Podstawowej nr 3 (stanin 1 – najniższy, rok 2008, 2009 i stanin 2 – bardzo niski w roku 2010) oraz Gimnazjum nr 6 i Gimnazjum nr 9 – stanin bardzo niski z obu części egzaminu na przestrzeni kolejnych lat. Szkoły te „przodują” także w niechlubnych statystykach dotyczących uczniów niepromowanych,

powtarzających klasę i posiadają najmniejszy odsetek uczniów promowanych z wyróżnieniem. Dla przykładu, w jednym z gimnazjów jedynie dwóch uczniów uzyskało promocję z wyróżnieniem.

Władze samorządowe, wspierając działania szkół, od wielu lat podejmują przedsięwzięcia zmierzające do wyrównywania szans edukacyjnych uczniów z tego środowiska. Zrealizowane zostały znaczące inwestycje w doskonalenie bazy oświatowej. Przeprowadzony w latach 2008-2010 kapitalny remont Szkoły Podstawowej nr 3, pozwolił nadać placówce zarówno wewnętrzny jak i zewnętrzny wygląd zadbanego obiektu. Dobre i ciągle polepszane warunki bazowe posiadają również pozostałe placówki tej dzielnicy, aby mogły w ten sposób stanowić miejsce, które zachęca uczniów do uczęszczania do szkoły. Przy szkole Podstawowej Nr 10 i 3 powstały nowe boiska, plac zabaw zbudowany w ramach programu „Radosna Szkoła” funkcjonuje już przy Szkole Podstawowej nr 10 i trwa budowa kolejnego przy Szkole Podstawowej nr 3. W ramach tego samego programu wszystkie szkoły podstawowe wyposażone zostały w wewnętrzne sale zabaw.

Ponadto w ramach zrealizowanego przez samorząd projektu PO KL „E-usługi, e-organizacja „Szkoły Podstawowe nr 3, 10 i 14 wyposażone zostały w 10 tablic interaktywnych. Do środowiska szkół Śródmieścia kierowane są, w pierwszej kolejności, środki na realizację wypoczynku zimowego i letniego. Organizacja pracy szkół Śródmieścia uwzględnia szczególne potrzeby dzieci pod względem opieki świetlicowej (więcej grup) oraz liczebności uczniów w poszczególnych oddziałach (mniejsze oddziały). Szkoły usytuowane w tej dzielnicy brane są szczególnie pod uwagę przy rozważaniu możliwości udziału w programach czy projektach wspierających rozwój ucznia. W ramach projektów „Lepsza przyszłość” i „Lepsza przyszłość – raz jeszcze” (POKL działanie 9.1) oraz „Podnoszenie osiągnięć edukacyjnych uczniów szkół podstawowych województwa kujawsko-pomorskiego” realizowano zajęcia dodatkowe nakierowane na podniesienie wyników w nauce.

Ponadto na uwagę zasługuje realizowany przez samorząd w latach 2007-2009 „Program na rzecz społeczności romskiej”, która zamieszkuje przede wszystkim w środowisku śródmiejskim. Celem tego programu było przede wszystkim wsparcie dla dzieci romskich uczęszczających do szkół, podwyższenie ich niskiej frekwencji i pomoc w realizacji obowiązku szkolnego. Realizowane były zajęcia wyrównawcze i inne zajęcia wspomagające rozwój uczniów romskich oraz zajęcia integracyjne i socjalizacyjne. Ponadto program zakładał wyposażenie uczniów romskich w podręczniki, przybory szkolne, stworzenie warunków pełnego i aktywnego uczestniczenia w zajęciach lekcyjnych, rozpoznawanie uzdolnień i talentów i troska o ich właściwy rozwój oraz budowanie, wbrew funkcjonującym stereotypom, pozytywnego obrazu świata romskiego w lokalnej społeczności nie-

romskiej. Realizacja tego programu zakończyła się z powodu odpływu uczniów pochodzenia romskiego, którzy wyemigrowali z rodzinami lub ukończyli szkołę.

Wszystkie przytoczone przykłady działań samorządu wynikały z diagnoz i prowadzonego monitoringu sytuacji szkół, w tym ze szczególnym uwzględnieniem placówek usytuowanych w centrum miasta i służyły ich wsparciu w dążeniu do przewyższania trudności wynikających z funkcjonowania w tym środowisku.

3. Geneza projektu „Bezpieczne szkoły Śródmieścia”

W roku szkolnym 2010/2011 dobiegły końca realizowane przez samorząd projekty unijne obejmujące szkoły podstawowe i gimnazja. W poszukiwaniu nowych możliwości nasze zainteresowanie wzbudził Rządowy program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpiecznie”. W ramach programu określone zostały działania i kierunki aktywności, m.in. bezpieczeństwo w szkole. Odpowiadało to naszym potrzebom, a dodatkowo dawało możliwość pozyskania wsparcia finansowego na realizację projektu, pod warunkiem opracowania jego szczegółów. Wstępne zainteresowanie Gminy Miasto Włocławek przystąpieniem do projektu spotkało się z dużą zachętą ze strony wojewódzkiego koordynatora Programu.

Wskazania dotyczące ewentualnych beneficjentów projektu dokonane przez Wydział Edukacji dotyczyły szkół Śródmieścia, których potrzeby w tym zakresie są organowi prowadzącemu doskonale znane. Spotkanie z dyrektorami pięciu szkół i przedstawienie im możliwości udziału w przedsięwzięciu wzbudziło zdecydowane zainteresowanie i akceptację. Chęć do działania wyraziły rady pedagogiczne i całe społeczności szkolne. **Fakt, iż beneficjentami projektu będą szkoły funkcjonujących w podobnym środowisku, a więc posiadające podobne problemy, niekoniecznie adekwatne do problemów szkół w innych częściach miasta, spotkało się z dużą aprobatą.**

W każdej szkole powołany został zespół ds. opracowania i realizacji projektu. W skład tego gremium weszli: przedstawiciele wychowawców klas I-III i IV-VI, pedagog, nauczyciel wychowania fizycznego, przedstawiciel rodziców, przedstawiciel uczniów. Pracami zespołu kierował koordynator. Szkolni koordynatorzy utworzyli zespół międzyszkolny. Do jego prac zaproszeni zostali przedstawiciele instytucji i organizacji działających na rzecz oświaty i bezpieczeństwa, którzy uczestniczyli w pracach na etapie planowania, następnie realizacji projektu. Odpowiedzialność za

sprawną realizację całego projektu ze strony szkół oraz kontakty z koordynatorem ze strony organu prowadzącego oraz zewnętrznymi partnerami, ze względu na organizacyjną sprawność, scedowana została na jedną osobę – dyrektora Szkoły Podstawowej nr 10. Opracowany wspólnie wniosek uzyskał pozytywną ocenę koordynatora działań wojewódzkich w ramach programu „Razem bezpiecznie” i z rekomendacją został przesłany do MSWiA. Następnie uzyskał ostateczną akceptację i dofinansowanie, co sprawiło wszystkim dużą radość, albowiem potrzeby w zakresie dodatkowych środków finansowych na realizację szkolnych przedsięwzięć są znaczne.

Całkowity koszt projektu wynosił 200 000 zł. z czego 50% (100 tys.) stanowiła kwota dotacji, a pozostałe 100 tys. środki własne samorządu. W ramach tych środków zakupiono 10 wysokiej klasy kamer (po dwie dla każdej placówki), które zostały włączone do istniejącego systemu monitoringu zewnętrznego, 20 rowerów, 5 systemów radiowęzłów, sprzęt sportowy. Ze środków tych pokryte zostały także wydatki związane z udziałem w różnego rodzaju imprezach, konkursach. Praca nauczycieli w realizacji zajęć i przedsięwzięć pozalekcyjnych wynikających z projektu była wliczona jako koszt własny niepieniężny, co było niezwykle istotne w związku z rosnącymi ograniczeniami budżetowymi samorządu.

Zaplanowane zostało szerokie włączenie do realizacji projektu instytucji wspomagających proces wychowania np.: świetlice środowiskowe, miejscowe parafie, PTTK, ZHP, PCK, MOPR, WOPR, WORD, Straż Miejską, policję, Włocławskie Towarzystwo Siatkówki, uczniów I LO i studentów Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej i Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, sportowców. Udział tych partnerów zakładał wysoki poziom i atrakcyjność realizacji wielu przedsięwzięć. **Ponadto celem było utrwalenie i zaktywizowanie działań różnych podmiotów na rzecz środowiska.** Zaangażowanie organizacji i instytucji wspierających polegało na czynnym udziale w przeprowadzaniu lekcji, prelekcji, warsztatów i szkoleń, pokazów np. ratownictwa wodnego, współorganizowania konkursów i przeglądów, zabezpieczania rajdów rowerowych i imprez plenerowych, udostępniania przez WORD miasteczka ruchu drogowego i specjalistycznych sal wykładowych. Ponadto dostarczane były materiały edukacyjne, fundowane nagrody i poczęstunek dla uczniów. Niezmiernie ważnym było włączenie do projektu rodziców uczniów, zainteresowanie ich tą inicjatywą.

4. Szczegółowy opis założeń, najważniejszych działań i uczestników projektu.

Poczucie bezpieczeństwa decyduje o jakości życia i rozwoju młodego człowieka. Dlatego stworzenie bezpiecznych warunków funkcjonowania szkół i wychowanie dla bezpieczeństwa jest zasadniczym zadaniem szkoły, ale i organu prowadzącego. Priorytetowymi celami projektu „Bezpieczne szkoły Śródmieścia” było ograniczenie skali zjawisk i zachowań, które budzą powszechny sprzeciw i poczucie zagrożenia, wzrost poczucia bezpieczeństwa wśród uczniów, zapobieganie przestępczości i aspołecznym zachowaniom, a przez to poprawa wizerunku szkół funkcjonujących w Śródmieściu oraz aktywizacja lokalnych partnerów na rzecz poprawy bezpieczeństwa i postaw uczniów uczęszczających do tych placówek. Założeniem było osiągnięcie powyższych celów poprzez podniesienie świadomości uczniów i rodziców w zakresie przyczyn przemocy i agresji. Dodatkowo autorzy projektu dążyli do kształtowania przekonania o konieczności walki z nimi, rozwój kompetencji wychowawczych rodziców i nauczycieli oraz zaktywizowanie środowiska lokalnego na rzecz przeciwdziałania negatywnym zjawiskom, np. poprzez stworzenie uczniom wzorców postępowania, wskazanie alternatywy dla zachowań agresywnych, przebywania na ulicy z powodu braku alternatywnych zajęć. Starano się wskazywać na możliwości organizowania czasu wolnego zgodnie z zainteresowaniami, zasadami bezpiecznego i zdrowego stylu życia.

Realizacja projektu wymagała szczególnie starannego doboru metod i form pracy, aby zainteresować i zachęcić uczniów. W tym celu wykorzystane zostały różne strategie i metody oddziaływań profilaktycznych. Strategia edukacyjna miała na celu nauczanie młodych ludzi umiejętności psychologicznych i społecznych istotnych w podejmowaniu bezpiecznych decyzji, np. radzenie sobie ze stresem, opieranie się naciskom otoczenia, nieagresywnych metod rozwiązywania konfliktów. Cele te realizowane były poprzez szereg spotkań edukacyjnych i pogadanek ze specjalistami, terapeutami oraz sportowcami.

Kolejną metodą była strategia alternatyw, polegająca na proponowaniu różnych zajęć o pozytywnym charakterze i angażowaniu w nie młodych ludzi. Mają oni w ten sposób szansę na zaspokojenie (choć częściowe) swoich podstawowych potrzeb emocjonalnych, realizację ważnych celów życiowych oraz naukę radzenia sobie z życiowymi trudnościami: zajęcia i zawody sportowe (koszykówka, olimpiada), rajdy rowerowe, wycieczki, gry i zabawy plenerowe.

Działania zaplanowane i zrealizowane w ramach projektu skupiały się wokół następujących haseł tematycznych:

- 1. „Sportem zwalczamy agresję”,**
- 2. „Żyj z pomysłem”,**
- 3. „Zielone światło dla bezpieczeństwa”,**
- 4. „Twój wybór, Twoje życie”.**

Sport to forma rozładowania złych emocji, radzenia sobie w trudnych sytuacjach, walka z własnymi słabościami. W ramach przedsięwzięć sportowych zaplanowano międzyszkolną olimpiadę sportową. Jej realizacja przebiegała przy współudziale szkół sieci „Kujawy” (również spoza Włocławka) współpracujących w ramach programu Centrum Edukacji Obywatelskiej – SUS. Przeprowadzony został turniej siatkówki w trzech kategoriach: szkoły podstawowe, szkoły gimnazjalne oraz w formule open (reprezentacje szkół złożone z nauczycieli i rodziców oraz reprezentacji uczelni wyższych miasta) przy współudziale Włocławskiego Towarzystwa Siatkówki.

Podczas obchodów Dni Włocławka uczniowie aktywnie uczestniczyli w rozgrywkach siatkówki plażowej pod nazwą „Plaża miejska”. Odbył się ponadto turniej o Puchar Proboszcza Parafii pw. św. Zbawiciela i szkolne olimpiady sportowe. Ważnym wydarzeniem było spotkanie z popularnymi lokalnymi sportowcami, którzy stanowią autorytet i wzór dla wielu uczniów. W trakcie spotkania koszykarze Anwilu Włocławek, Aneta Szczepańska – srebrna medalistka w judo z olimpiady w Atlancie i inni, rozmawiali z młodymi ludźmi na temat roli sportu w życiu człowieka, pokonywaniu negatywnych emocji i radzeniu sobie z przegraną.

Boiska wszystkich szkół zawsze były dostępne dla uczniów i mieszkańców w godzinach popołudniowych i w dni wolne, jednakże problemem jest dewastacja tych obiektów. W ramach projektu zakupione zostały więc kamery, które dodatkowo włączone do szkolnego monitoringu skierowane zostały na obiekty sportowe, w celu lepszej ich ochrony i zwiększenia bezpieczeństwa przebywających na nich uczniów. To przykłady najciekawszych inicjatyw zrealizowanych w ramach działań sportowych.

W ramach poddziałania „Żyj z pomysłem” w każdej szkole został założony radiowęzeł zakupiony z funduszu projektowego i powołano zespoły uczniowskie do realizacji szkolnych audycji. Zrealizowane zostały, m.in. programy na temat zachowań asertywnych, wywiady z osobami, które znalazły sposób na pokonanie agresji, kącik porad i inne. Szczególnym zainteresowaniem cieszyło się „Moje pięć minut” – prezentacja zainteresowań i talentów uczniów, nauczycieli, rodziców, dziadków,

co wpisało się także w ogłoszony przez MEN „Rok odkrywania talentów”, a następnie „Rok szkoły z pasją”. Szkolne zespoły redakcyjne odwiedziły studio lokalnej rozgłośni radiowej „Radio Gra”, wsparte zostały praktycznymi radami pracowników. **W ocenie dyrektorów, pomysł zainstalowania szkolnego radia był bardzo trafiony, wzbudził duże zainteresowanie i przyciąga coraz to nowych chętnych do działania uczniów.**

Udział w zajęciach pozalekcyjnych parafialnych grupach artystycznych, to również przykład interesującej formy spędzania wolnego czasu. Do realizacji działań „z pomysłem” włączyły się trzy parafie, w obszarze których funkcjonują śródmiejskie szkoły poprzez zorganizowanie przeglądu parafialnych grup artystycznych. **Dużym zainteresowaniem cieszył się konkurs „Mam Talent”, podczas którego uczniowie ze wszystkich szkół biorących udział w projekcie mieli okazję do zaprezentowania swoich talentów wokalnych, tanecznych lub innych.** Przegląd talentów miał miejsce także podczas dużej imprezy „Młodzi z Mikołajem na rzecz bezpieczeństwa”. Uczniowie w świątecznych klimatach prezentowali swoje umiejętności plastyczne, literackie, wokalne, taneczne i sportowe. Wszyscy rywalizowali przy kulturalnym dopingu, za który zostali nagrodzeni. Prezentacje były gorąco oklaskiwane przez widownię. Na uczestników czekały nagrody i dyplomy.

Szkoły objęte projektem znajdują się w centrum miasta. Coraz większa liczba środków komunikacji jest zagrożeniem bezpieczeństwa uczniów w drodze do i ze szkoły. W związku z powyższym, realizacja zadań związanych z wychowaniem komunikacyjnym jest niezwykle ważna, przyczynia się do wykształcenia odpowiedzialnych użytkowników dróg. W ramach „Zielonego światła dla bezpieczeństwa” wzięto pod uwagę właśnie bezpieczeństwo uczniów w ruchu drogowym. Opracowano i przeprowadzono programy szkoleniowe dla uczniów w zakresie bezpiecznego poruszania się po ruchliwych ulicach centralnej dzielnicy miasta, szczególnie w okresie wzmożonych remontów ulic, korzystania z komunikacji miejskiej, udzielania pierwszej pomocy. Zajęcia odbywały się zarówno w szkołach na zajęciach techniki i godzinach z wychowawcami, a także poza zajęciami (przygotowanie do egzaminu na kartę rowerową i motorowerową) z udziałem policjantów i przedstawicieli PCK jak również w siedzibie Włocławskiego Ośrodka Ruchu Drogowego. Atrakcyjną dla uczniów formą rozmów o bezpieczeństwie komunikacyjnym była autokarowa wycieczka włocławskimi ulicami z policjantami z Wydziału Ruchu Drogowego. Ciekawe okazały się spotkania z dogoterapeutą i trenerami psów, którzy mówili o bezpiecznych zachowaniach w kontaktach z psem.

Bardzo ważnym elementem projektu była edukacja medyczna. Podczas szkoleń uczniowie nabyli podstawowe umiejętności z zakresu udzielania pierwszej pomocy. Podczas zajęć uczniowie mieli

okazję dowiedzieć się, jak w bezpieczny sposób ratować życie osobom poszkodowanym w wypadkach oraz jak zachować się, gdy sami muszą udzielić sobie podstawowej pomocy medycznej oraz jak powinna w takich sytuacjach wyglądać współpraca ze służbami alarmowymi.

Szkoła Podstawowa nr 3 przygotowała dla wszystkich uczestników projektu przedstawienie pt. „Bądź błyskotliwy na drodze”. Przeprowadzone zostały konkursy na temat bezpieczeństwa: dla klas I-IV – konkurs plastyczny, dla klas V-VI – wiedzy i dla klas I-III gimnazjum – prezentacja z wykorzystaniem IT. Uwieńczeniem tego obszaru działań był z jednej strony rajd rowerowy nad pobliskie Jezioro Wikaryjskie połączony ze spotkaniem przy ognisku z przedstawicielami WOPR i Policji, a dla drugiej grupy uczniów wspólna gra dydaktyczna w miejskim parku. Mottem przewodnim obu przedsięwzięć było bezpieczeństwo oraz zdrowy styl życia i obie, w ocenie uczestników, należały do bardzo udanych, tym bardziej, że sprzyjała im doskonała pogoda.

Zadania do realizacji w obszarze profilaktyki uzależnień pod hasłem „Twój wybór, Twoje Życie” obejmowały warsztaty dla rad pedagogicznych, rodziców i uczniów przeprowadzone z udziałem specjalistów z policji i PCK. Uczniowie i rodzice dyskutowali także z przedstawicielem Straży Miejskiej o zasadach i celowości działania miejskiego monitoringu oraz jego wpływu na wzrost poczucia bezpieczeństwa w centrum miasta. Temat bezpieczeństwa w sieci był podejmowany przez prelegentów podczas debaty zorganizowanej w WSHE, w której uczestniczyli nauczyciele ze szkół biorących udział w projekcie. Ponadto wszyscy uczniowie starszych klas szkół podstawowych i gimnazjaliści zostali zapoznani z odpowiedzialnością nieletnich wynikającą z przepisów prawa. Spotkania takie przeprowadzili policjanci, strażnicy miejscy i prokurator. Podsumowaniem tych działań był spektakl profilaktyczny zaprezentowany przez teatr „Maska” z Krakowa i sesja plakatowa na temat uzależnień połączona z wystawą prac konkursowych uczniów klas V-VI szkół podstawowych i I-III gimnazjum.

Na tematy związane z poszczególnymi przedsięwzięciami realizowanymi w ramach projektu „Bezpieczne szkoły Śródmieścia” uczniowie wypowiadali się w szkolnych czasopismach „Wykrzyknik”, „Rady i Porady” w formie reportaży, felietonów, sprawozdań. Powstały opowiadania, limeryki, wiersze i fraszki.

5. Efekty projektu, osiągnięte cele i napotkane trudności w ramach jego realizacji

Na początku 2012 roku dokonaliśmy podsumowania realizowanego projektu. Najpierw w zespole roboczym, a następnie z udziałem uczniów, rodziców i przedstawicieli instytucji oraz organizacji współpracujących ze szkołami w realizacji zadań. Wykorzystane zostały w tym celu wnioski pedagogów, straży miejskiej i policji z bieżącej obserwacji zachowań uczniów i liczby interwencji oraz porównawcza analiza efektów edukacyjno-wychowawczych. Pomimo działań zmierzających w kierunku wykreowania podłoża dla pozytywnych zachowań społecznych, trudno na tym etapie mówić o realnej poprawie. Dobrym przykładem może tu być przypadek Gimnazjum Nr 9, gdzie aż trzykrotnie przeprowadzona została akcja ewakuacyjna z powodu anonimowej informacji o podłożeniu materiałów wybuchowych. **Mimo iż trudno mówić o pozytywnych zmianach w ujęciu statystycznym, projekt miał wpływ na zachowanie konkretnych jednostek.** Zauważono przykłady uczniów, u których nastąpiła poprawa zachowania wynikająca z ich uczestnictwa w zajęciach integracyjnych i edukacyjnych. Nie dotyczyło to jednak najtrudniejszych przypadków wychowawczych. Wydaje się, że program poprawił wspólne poczucie bezpieczeństwa i pomógł tymczasowo zapewnić części uczniów alternatywę dla zachowań aspołecznych oraz wyrwać ich ze środowisk patologicznych. Rozmiary projektu nie pozwoliły dotrzeć do najpoważniejszych problemów dotyczących uczniów sprawiających poważne trudności wychowawcze (kłopoty w środowisku rodzinnym, problemy osobowościowe).

Uczniowie w ankietach bardzo pozytywnie ocenili przedsięwzięcia, w których brali udział, a szczególnie zapamiętali te, w których mieli kontakt ze służbami mundurowymi i duże sportowe przedsięwzięcia. Dzieci i młodzież deklarują zwiększenie poczucia bezpieczeństwa i pozytywny wpływ projektu na własne zachowanie. Pozytywne zmiany wśród uczniów w zakresie poczucia bezpieczeństwa potwierdzili także pedagodzy. Z punktu widzenia założeń projektu, oprócz oceny uczniów, istotna jest ocena społeczna całego przedsięwzięcia, która potwierdziła widoczny sens przeprowadzonych działań. **Nastąpił wzrost świadomości społecznej w zakresie zagrożeń i ich zwalczania i zbudowane zostało przekonanie o potrzebie wspólnej walki z ich przejawami.**

Nastąpił wzrost wśród dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych świadomość odpowiedzialności za własne postępowanie i podejmowane decyzje. Wskazane zostały sposoby bezpiecznego spędzania czasu. Zaktywizowani zostali rodzice poprzez czynne włączenie ich w realizację projektu jako adresatów wielu działań, np. warsztatów i szkoleń na temat profilaktyki i udzielania pierwszej

pomocy, czy odbiorców wytworów przygotowanych przez dzieci, np. spektakle, rozgrywki sportowe. Nadal pozostaje jednak duży odsetek rodziców biernych, na których szkołom najbardziej zależy, a z dotarciem do których są największe problemy.

Cennym efektem Projektu jest utrwalenie i rozszerzenie dotychczasowych form współpracy w środowisku lokalnym między szkołami, instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz bezpieczeństwa dzieci i młodzieży. Szczególne zacieśnienie relacji nastąpiło pomiędzy społecznościami szkolnymi, zarówno na poziomie kadry pedagogicznej, jak również całych społeczności szkolnych. Udział kilku szkół funkcjonujących w jednym środowisku, w projekcie „Razem bezpieczniej” pozwoliło na wymianę doświadczeń, przepływ niezbędnych informacji i integrację dzieci i młodzieży mieszkających obok siebie. Podkreślona została przez uczestników projektu konieczność kontynuacji i utrwalania działań wspólnot szkolnych, uczniów, nauczycieli, rodziców i otaczającego środowiska w obszarze budowania systemu przeciwdziałania przemocy w celu dążenia do zmiany postaw uczniów i wizerunku środowiska szkolnego Śródmieścia.

Cenną wartością realizowanego przedsięwzięcia była wyzwolona aktywność, która doprowadziła do odkrycia nowych możliwości działań nieprzewidzianych we wniosku. Projekt został wzbogacony o współudział w kampanii „Rowerowy Włocławek” w ramach Europejskiego Tygodnia Zrównoważonego Transportu, którego organizatorami była Włocławska Informacja Turystyczna, Komenda Miejska Policji i Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa. Uczniowie włączyli się do ekologicznego happeningu z okazji „Dnia bez samochodu”. Towarzyszyło temu wiele przedsięwzięć, m.in. konkursy wiedzy i sprawnościowe zakończone wygranym rowerem przez ucznia jednej ze szkół. Wytworami uczniów były liczne transparenty, ulotki kierowane do mieszkańców miasta, prace plastyczne przedstawiające pomysły na ekologiczny pojazd. Do ściślejszej współpracy ze szkołami w realizacji projektu włączyła się Włocławska Informacja Turystyczna, np. poprzez zorganizowanie wycieczki z przewodnikiem ulicami Śródmieścia. Uczniowie odkryli historię i bogactwo miejsc, które mijają codziennie w drodze do szkoły. Innym przykładem dodatkowych inicjatyw był udział uczniów w przeglądzie spektakli profilaktycznych przygotowanych przez grupy teatralne szkół ponad gimnazjalnych w ramach programu „Razem bezpieczniej”. Kontynuacją były zajęcia wychowawców i pedagogów z uczniami w oparciu o zaprezentowane przedstawienia.

Nie bez znaczenia dla placówek oświatowych były pozyskane w ramach programu środki finansowe, które zgodnie z planem przeznaczone zostały na:

- założenie w szkołach radiowęzłów;
- zakup rowerów;
- zakup tablic, plansz informacyjnych do prowadzenia zajęć;
- zakup kamer zewnętrznych i rozbudowanie monitoringu w celu objęcia nim wejść do szkoły i boisk.

Ponadto powstały materiały edukacyjne do wykorzystania w placówkach biorących udział w projekcie i w innych szkołach, w świetlicach środowiskowych (prezentacje multimedialne; scenariusze zajęć, imprez, konkursów, programy o bezpieczeństwie).

Kontynuacja programu rządowego w roku 2012 okazała się nierealna ze względu na brak możliwości zaangażowania środków własnych samorządu. Jednak działania w obszarze bezpieczeństwa uczniów w szkołach Śródmieścia są kontynuowane i należy odnotować zwiększoną aktywność szkół w tym obszarze w porównaniu z okresem sprzed projektowym. Szkoły przystąpiły do programu „Szkoła bez przemocy”. Aktywnie uczestniczą w miejskich inicjatywach, które dają możliwość atrakcyjnego spędzania wolnego czasu. Zauważalny był udział uczniów z tych szkół w cyklicznie organizowanych przez Włocławską Informację Turystyczną Prezydenckich rajdach rowerowych. Szczególnie wielu uczniów z logo projektu „Bezpieczne szkoły Śródmieścia” uczestniczyło w otwierającym sezon rajdzie „Wiosna w lesie” w kwietniu 2012r. W ramach rewitalizacji, po przebudowie miejskich bulwarów podjęte zostały intensywne działania w celu przywrócenia ich do życia. Cotygodniowe letnie spotkania organizowane przez Wydział Kultury i Sportu UM pod hasłem „Bulwar sportu” czy „Bulwar sztuki” przyciągają znaczną część dzieci i młodzieży oraz członków ich rodzin ze Śródmieścia. W ramach projektu „Dobra praktyka najlepszym nauczycielem” realizowanego przez Państwową Wyższą Szkołę Zawodową we współpracy z Urzędem Miasta (Wydział Edukacji) odbywają się zajęcia pod hasłem „Letnia akademia malucha”, podczas których studenci-przyszli nauczyciele wychowania przedszkolnego organizują czas dzieciom. Głównymi odbiorcami tej inicjatywy są dzieci ze Śródmieścia, gdyż siedziba uczelni znajduje się w tym rejonie miasta.

Realizacja projektu przyniosła pozytywne efekty, chociażby z tego względu, iż dała impuls do kontynuacji działań z większym zaangażowaniem ze strony szkół, ale także z większym współudziałem środowiska lokalnego. Pomimo, że program zakończył się, pozostały nawiązane międzyszkolne i środowiskowe kontakty, które funkcjonują i przynoszą kolejne wspólne przedsięwzięcia. Oczywiście organ prowadzący monitoruje te działania i podpowiada możliwości udziału w inicjatywach

organizowanych przez instytucje miejskie, wspiera, organizacyjnie finansowo, w ramach swoich możliwości. Każda szkoła w roku 2012 podjęła indywidualnie szereg działań będących kontynuacją zrealizowanego programu. Budujący jest fakt, iż podtrzymywane są dotychczasowe kontakty i podejmowane wspólne inicjatywy środowisk szkolnych i instytucji lokalnych.

6. Rekomendacje dla innych samorządów, stojących wobec problemu obniżającego się bezpieczeństwa w szkołach

Organ prowadzący, nie tylko z ustawowego obowiązku, nie może stać obojętnie wobec problemu obniżającego się stanu bezpieczeństwa w szkołach. Dostrzegamy wagę edukacji dla bezpieczeństwa z punktu widzenia wyrównywania szans edukacyjnych uczniów z najbardziej zaniedbanych rejonów. Pragniemy, aby nasi młodzi mieszkańcy odczuwali coraz wyższą jakość życia, ale także mieli świadomość współodpowiedzialności za jej tworzenie. Prewencyjne działania na rzecz dzieci i młodzieży ze środowisk zaniedbanych i ubogich, o niskim statusie społecznym rodziców, w celu zapobiegania ich wykluczeniu społecznemu to zadanie szkoły i organu prowadzącego.

Każda placówka realizując program wychowawczy, regularnie organizuje zajęcia profilaktyczne z zakresu umiejętności psychologicznych i społecznych oraz radzenia sobie z agresją i przemocą. Praktyka pokazuje, że działania wewnątrzszkolne są niewystarczające. Aby zmienić istniejący stan rzeczy należy stworzyć system, włączając do niego jak najszerszy krąg sojuszników pozaszkolnych. Istotnym jest, aby szkoła nie pozostawała sama ze swoimi problemami, odczuwała zainteresowanie i wsparcie także ze strony organu prowadzącego. Niedopuszczalnym jest poddawanie trudnych środowisk szkolnych publicznym krytycznym ocenom, negatywnym rankingom, aby nie doprowadzić do ich odizolowania i wycofania.

Zainteresowanie szkołą ze strony samorządu, wizyty przedstawicieli organu prowadzącego, z Prezydentem Miasta włącznie, są pozytywnie odbierane przez środowisko szkolne, budują u uczniów więź i dumę z faktu, że są w tej szkole. To skutkuje w konsekwencji większą troską o jej wizerunek. **Pomimo nieznacznych zmian w postawach i zachowaniu uczniów na skutek realizacji Programu, włocławski samorząd zamierza ponownie opracować program dla szkół Śródmieścia na rok szkolny 2012/2013 i bez względu na to, czy wystąpimy z wnioskiem o dofinansowanie (problem wkładu własnego), czy nie, będziemy go realizować, zgodnie z zasadą „kropla drąży skałę”.**

Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego

Uniwersytet Warszawski, ul. Pawińskiego 5a, 02-106 Warszawa

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

